

ALEXIS HERACLIDES

Yunanistan ve "Doğu'dan Gelen Tehlike" Türkiye

*Türk-Yunan İlişkilerinde
Çıkmazlar ve Çözüm Yolları*

ÇEVİRENLER: Mihalis Vasilyadis - Herkül Millas

İ L E T İ Ş İ M

Türkçe Basım İçin Önsöz HERKÜL MİLLAS

Elinizdeki çeviri önemli, değerli ve yararlı bir kitaptır. Şundan dolayı:

1- Türkiye’de Yunanistan’la ilgili bilgi birikimi acı/buruk bir tat verecek kadar eksiktir. Üzücü ve kaygı verici olan, bu eksikliğin hem Türkiye hem de Yunanistan hesabına tehlikeler içermesidir. Karşı tarafı tanımamaktan daha kötü olan, yanlış tanımak, yanlış algılamaktır. Bu durum, yanlış değerlendirmelere, zararlı hesaplarla planlara ve komşular hakkında stereotiplerin oluşmasına neden olmaktadır. Ve bugünkü olumsuz duruma böyle gelinmiştir. Bu kitap öncü bir rol oynamaktadır. Komşu ülkedeki siyaset dünyasında olan bitenleri, herhalde ilk kez bu denli ayrıntılı ve derinlemesine, Türk kamuoyuna ve ilgililere (yani Türkiye’nin siyasi kaderini ellerinde bulunduranlara) sunmakta ve bu alanda aydınlatıcı olmaktadır.

2- Yunanistan’ın “Türk karşıtı” politikası -ki Yunanlılar bu ilişkiyi “Yunan karşıtı Türk politikası” olarak algılar- Türkiye’de bilinmektedir. Ancak bilinen, genel bir “gerçektir”; somut durum ve ayrıntılar bilinmemekte ve daha kötüsü bilme gereği de duyulmamaktadır. Oysa Heraclides bu kitabında “Türk karşıtı” güçleri, gruplar olarak teker teker ele almakta, tezlerini, düşmanca tutumlarının mantığını, kökenlerini, ide-

olojik yada dinsel kaynaklarını incelenmekte, teşhir etmekte ve eleştirmektedir. Ama buna paralel olarak okuyucu Yunanistan'da Türkiye ve Türkler'le ilgili nelerin ve nasıl tartışıldığını da öğrenecektir. Ülkenin tartışma ve eleştiri düzeyini anlayacaktır. Yunanistan'da Türkiye ile ilgili en hassas "milli" konuların sivil toplumca nasıl eleştirel ve somut bir biçimde ele alındığı herhalde bu çalışmada görülmektedir.

3- Bu kitap Yunanlı okuyucu için yazılmıştır. Amacı Türk karşıtı anlayışın dekonstrüksiyonu içinden alışlagelen Yunan dış politikasını değerlendirmek ve eleştirmektir. Yunanistan'da "Doğu'dan gelen tehlike" dendiğinde "Türkiye'nin yayılmacı tehdidi" anlaşılır.¹ Yazar tezlerini bu stereotype karşı geliştirmiştir. Türkiye'ye farklı bir açıdan bakmak gerektiğini, Yunanistan'da Türk karşıtı güçlerin normal ve yararlı ilişkilerin oluşmasında olumsuz bir rol oynadıklarını savunmaktadır. Ve belki Yunanistan içinde ilk kez en kritik konularda -örneğin Kıbrıs ve azınlıklar politikasında- Yunan politikasının eksiklikleri, hatta ayıp sayılacak derecede milliyetçi tutumları ortaya konmakta ve eleştirilmektedir.² Türk-Yunan ilişkilerinin ve

1 Kitabın Yunanca başlığı *Yunanistan ve "Doğu'dan Gelen Tehlike"*dir. Eski dil (katharevusa) ile ifade edilen "Doğu'dan gelen tehlike" ile Yunanistan'da, sakız gibi çığneden, herkesin bildiği, yaygın biçimde kullanılmış olan "Türkiye tehdidi" anlaşılır. Ancak eski dilin kullanımıyla, hem kalıplaşmış bir ifadeye göndermede bulunulmakta hem de ironi içermektedir. "Doğu'dan gelen tehlike" son on yıllarda Yunanistan'ın resmi savunma stratejisini (temel tehlikeyi) de oluşturmuştur.

2 A. Heraclides sürekli olarak Yunan milliyetçiliğini ve genel olarak milliyetçiliği yermektedir. Yunanistan'da -genel olarak Batı dünyasında olduğu gibi- milliyetçilik (nationalism) olumsuz bir nitelemedir: yalnız faşizan aşırı milliyetçiler, ırkçılar vb. kendilerine "milliyetçi" derler. Türkiye'de durum farklıdır. Milliyetçilik, ifade olarak olumluluğunu sürdürmektedir. Sıradan insanlar ve aydınlar en normal bir biçimde "milliyetçiyim" diyebilmektedir. Kimse de, tek bu söze dayanarak, bunu söyleyene karşı eleştiride bulun(a)maz. Türkiye'de milliyetçilik bir tür toplumseverlik gibi anlaşılmaktadır. Biz çeviride yazarın ifadesini aynen koruduk. Ancak bütün bunlar, Yunanistan'da -ve Batı'da- milliyetçilik yoktur anlamına gelmez. Milliyetçilik genel olarak gizli, kimi zaman da açıkça bütün toplumlarda -ama farklı oranlarda- vardır. Yazar zaten kitabını güçlü ve etkili olan Yunan milliyetçi anlayışa karşı kaleme almıştır. Bu dipnotta vurgulamak istenen şudur: Yazarın argümanı basit bir seyir izlemektedir: Olumsuz saydığı Yunan tezlerin "milliyetçi tezler" olduğunu kanıtlayınca kendini amacına ulaşmış saymaktadır. Çünkü milliyetçiliğin olumsuz yanı toplumca kabul

iki ülkenin dış politikalarının dinamiklerini ve saplantılarını bu çalışmada derinlemesine öğrenmekteyiz.

4- Bu kitap, bütün toplumlar için geçerli olan -ama "milliyetçiler" tarafından hep unutuluveren- bir gerçeği de kanıtlamaktadır. Yunanlılar aynı görüşleri paylaşan insanlardan oluşan "bir millet" değildir. Türkiye konusundaki Yunan dış politikasını kıyasıya eleştiren Heraclides'in kitabı Yunanistan'da ilgi ve saygıyla karşılandı, kısa sürede ikinci baskı yaptı. Kitabın önsözünü Yeni Demokrasi Partisi'nden eski dışişleri bakanı Mihalis Papakonstandinu ve solun en saygın liderlerinden Leonidas Kirkos yazmıştır. Her ikisinin de ülkelerinde var olan Türk karşıtı önyargıların bilincinde oldukları hemen anlaşılabilir. Bu bilinç, bir ulusun "öteki'ne" yaklaşabilmesinin olmazsa olmaz ilk adımıdır. Bunun karşısında, tam aksi yönde, "milliyetçilerin" karşı tutumu görülür: "Bizde önyargı yoktur! Neden olsun?"

5- Bu kitabın Türkiye'de çevrilip yayımlanmasını Andreas Papandreu Vakfı istemiş ve bu yönde desteğini de esirgemiştir. Anlaşılan, bu vakıfla yakın ilişkisi olan Yunan Dışişleri Bakanı Yorgos Papandreu bu kitabın Türk okuyucularca okunmasına da en azından karşı çıkmamıştır. A. Heraclides'in kitabı, ikinci kısımda, Türk-Yunan ilişkilerinin çözümü için somut öneriler içermektedir. Bu öneriler, romantik, soyut, basmakalıp dostluk ve "kardeşlik" önerileri değildir. Üzerinde çok düşünülmüş pragmatik önerilerdir. Türk okuyucular bu kitabı bölgede barışı, huzuru, ekonomik gelişmeyi, ve belki en önemlisi normal komşuluk ilişkilerini sağlayacak öneriler olarak da okuyabilirler. Hiç olmazsa ilerde somut önerilerle tartışmasını öğrenmeye başlayabiliriz.

6- Ama yazarın amacı dışında, başka bir nedenden de bu kitap önemli ve yararlıdır. Heraclides Yunan milliyetçi tutumunu eleştirirken Türk milliyetçi söylemini de eleştirir gibidir. Bu açıdan çok aydınlatıcıdır. Türkiye'de de Yunanistan'da rast-

---

edilmektedir. Türkiye'de birilerinin milliyetçi olduğunu kanıtlamak yetmemektedir; ayrıca milliyetçiliğin olumsuzluğu da gündeme getirilmelidir. Türk okuyucunun kitabı bu farkı göz önüne alarak okumasında yarar vardır.

lanan düşünce ekolleri, ideolojik akımlar, vatanın hesabına “hep kaygılı olan” yorumcular vardır. Zaten en enternasyonalist ideoloji milliyetçi görüştür: Her ülkede benzer şeyleri söylerler, benzer hedefleri ve hele korkuları dile getirirler - ama biricik olduklarını sanırlar. Okuyucular kitabı okurken bir egzersiz olarak Türkiye’deki karşıt akımları (milliyetçileri, dinsel milliyetçiliği, jeopolitiği ve savaşı meslek edinenleri, caydırmacılığı temel politikaya dönüştürenleri vb.) düşünebilir. Bunu yapabilenler kitaptan tam olarak yararlanacaklardır.

* * *

Bu çalışmanın Yunanistan’ın Türkiye’ye yönelik politikasını eleştiriyor olması otomatik olarak Türk tezlerini benimsiyor anlamına da gelmemelidir. Dikkatli bir okuyucu yazarın temelde milliyetçilerin temel ve tipik özelliği olan “öteki”ne karşı kuşku ve güvensizlik anlayışını eleştirdiğini anlayacaktır. Ve bu milliyetçi duygu, eğilim ve tutum her iki ülkede de güçlüdür. Yazar eleştirisini kendi ülkesindeki milliyetçi güçlere yöneltmektedir; çalışması kendi yurttaşlarıyla sınırlandırılmıştır. Ama zımnen aynı biçimde düşünen ve davranan herkese aynı uzaklıkta kalmaktadır. Yazdığı önsözdeki kendi sözlerini tekrarlıyorum: “(Bu) çalışmada “bizimle” ilgili konularda daha da amansız davrandım. Sırça köşkte yaşamak isteyen herkesin önce kendi evinin sorunlarıyla ilgilenmesinin gerektiğine inanmaktayım. Eminim ki, daha modern, daha demokratik, daha güvenli ve daha az paranoid bir ülkede yaşamak isteyen Türk araştırmacılar da aynı biçimde davranmaktadır.”

Ayrıca bu çalışma her ne kadar Yunanistan politikasına eleştirel yaklaşıyorsa da, temelde “Yunan” bir kitaptır. Kitabın doğru değerlendirilmesi ve yanlış anlamalara neden olmaması için bunun ne anlama geldiği iyice anlaşılmalıdır; bu konuda kesin bir açıklık getirilmelidir. Her ülke kendi söylemini geliştirmiştir. Her olayın “milli” bir yorumu ve hele “adı” vardır. Yunanlılar’ın iki ülkeyi ilgilendiren konuları ele alırken kullandıkları kelimeler, isimler, sıfatlar ve hele nitelemeler farklıdır ve bazı durumlarda Türkiye’de kullanılanların tamamen

tersidir. Bundan dolayı çevirmen temel bir ikilem karşısında kalmaktadır: Yunanca'yı aynen çevirdiğinde metin yadırganabilir hatta rahatsız edici olabilir, söylem tahrif edilip "Türkçeleştirildiği" durumda ise hem karşı taraf olduğu gibi gösterilmemiş olmakta (rötuştan geçirilip güzelleştirilmiş olmakta) hem de etik bir sorun, sansür durumu doğmaktadır. Bir iki örnekle konuya açıklık getirelim.

Azınlık konusunda ihtilaf zaten bellidir. Türkçe'de Batı Trakya Türkleri'nden söz edilirken, Yunanca'da Batı Trakya Müslümanları'ndan söz edilir. Yazar Batı Trakya Türkleri'nin etnik kimliğini tanımakta ve bu azınlığa (Pomaklar dışında) "Türk" denmesini doğal saymaktadır. Ancak metninde azınlığa bir bütün olarak "Müslüman" dediği gözlenmektedir. Başka bir örnek Kıbrıs'tan. Türkçe'de Barış Hareketi'nden ve Kuzey Kıbrıs Türk Devleti'nden söz edilir. Yunanca'da bunların karşıtı "İşgal" ve "Sözde Devlet"tir. Çevirmen ne yapmalı? Metni okuyucunun beğenisine göre mi sunmalı yoksa aslına sadık kalarak mı?

Çeviride metne sadık kaldık. Bunu, birkaç nedenden normal saydık: yazara saygı, okuyucuya saygı, kendimize saygı, komşu ülkede nelerin savunulduğunu aynen öğrenmek ve göstermek gereği, sansür anlayışının artık aşılması gereği gibi. Yalnız bir iki durumda "Türkçe"de alışıldığı biçimde yazdık. Kardak kayalıklarını İmia/Kardak biçiminde, yazarın "Konstantinopolis Yunanlıları" terimini "İstanbul Rumları" biçiminde sunduk. Bu müdahaleler yapılmadığında okuyucunun konuyu anlamada zorluk çekeceğini düşündük. Kıbrıs Türkleri'nin EOKA saldırıları sırasında yaşama zorunda kaldıkları bölgelere Yunanca'da "dar bölge", "cep" anlamına gelen "thilakos" kelimesini "getto" olarak çevirdik. Türkçe'ye yerleşmiş yer isimlerini genellikle Türkçe karşılıklarını kullandık. Genel olarak metne sadık kaldık. Çeviri bütündür, atlamalar ve eklemeler yoktur. (bir istisna Bölüm G, dipnot 4b'de belirtilmiştir). Yunanca üçüncü baskıda düzeltilecek bir iki düzeltme de bu yayında yer aldı. Dipnotlar yazarındır. Arada benim eklediğim birkaç açıklayıcı dipnot, (*) ile belirtilmiştir.

Yunanca özel isimler metin içinde okundukları gibi ancak ilk kez belirttiklerinde parantez içinde ve bibliyografyada -ilgilenenlerin özgün metinlere varabilmeleri için- transliterasyon metoduyla yazıldı (bu konuda bkz.: H. Millas, “Yunanca’nın Türkçe Harflerle Yazılışı”, Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 12-1994). “Ya da” bir kelime sayılıp “yada” biçimindeki yazılışı tercih edildi.

* * *

“Alexis Heraclides 1952 yılında Mısır’ın Iskenderiye kentinde doğdu. Atina’daki Pantion Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü’nde Uluslararası İlişkiler ve Çatışmalar Analizleri dersi vermektedir. Eğitimini Pantion, Londra Üniversitesi University College’de ve Kent Üniversitesi’nde tamamladı. Azınlıklar ve uluslararası kurumlar ve insani sorunlar konularında Yunanistan Dışişleri’nde uzman olarak çalıştı. En önemli kitapları şunlardır. *The Self-Determination of Minorities in International Politics* (Londra, Frank Cass, 1991); *Arap-İsrail Karşıtlığı: Barışçı Çözümün Problematigi* (Yunanca, Atina, Papazisi, 1991); *Security and Co-operation in Europe: The Human Dimension* (Londra, Frank Cass, 1993); *Helsinki-II and its Aftermath: The Making of the CSCE into an International Organization* (Londra, Pinter, 1993); *Uluslararası Toplum ve Uluslararası İlişkilerin Teorileri: Kritik Bir Okuma* (Yunanca, Atina, Sideris, 2000); *Kıbrıs, Çözümsüz Karşıtlık mı? Tarihsel Boyut, Ulusal Anlatı, Çözüm Arayışı* (Yunanca, Atina, Sideris 2002).”

Yunanca kitabının iç kapağında hakkında bunlar yazılı. Yakından tanıdığım yazarla ilgili eklemek istediklerim var. Çalışkanlığı, devlet ve resmi kurumlar bağlamında değil kendi vicdanına karşı dürüstlüğü, rasyonel ve derin analizleri dışında pek bilinmeyen yanı insancıl vizyonudur. Onun dünyası zorbalığı, zoru, güç politikasını ve hele silahı, savaşı ve katli içermiyor. Bunu bu kelimelerle ifade etmiyor. Yabancı tutumun kimsenin yararına olmadığını kanıtlamaya çalışıyor; bu tür tutumlarından kıvanç duyan milliyetçilere karşı. Onun kabul ettiği dünyada zor yoktur, uzlaşma, uyum ve dolayısıyla mutlu-

luk -bu dünyada elde edilebileceği kadar mutluluk- vardır. Bu yaklaşım kimilerinin hiç anlayamayacağı farklı bir paradigma olabilir. Zaten paradigmlar kanıtlanamaz, kabul edilir yada reddedilir.

Bu kitap böyle insancıl bir dünyaya bir davettir. Herkese açık -ama herkesin, maalesef saplantıları yüzünden katılamayacağı- bir davettir.

* * *

Ama kitabın mesajına dönelim. Acaba bu çevirinin “alınmazında” neler yazılı? En başta, kesin, kitabın istismarı yapılacak. “İşte haksız olduklarını dürüst bir ‘öteki’ de kabul etti” anlayışı ile bazı resmi çevreler ve kimseler öteki tarafın eksikliklerini yeniden hatırlatacak. Bu, her dürüst aydının başına gelir! Kendi devlet politikasını eleştirenler öteki yanda “kullanılıp”, kendi ülkelerinde “saf” yada “hain” ilan edilirler. Ama bunun dışında acaba Yunanistan’da etkili olduğu kadar, taraftar bulduğu kadar, ilgi uyandırdığı kadar karşılık bulacak mı? Yunan Başbakanı K. Simitis ve yakın arkadaşlarının (insanın dili PASOK demeye varmıyor!) neden olduğu değişim ve bu değişimin Türk-Yunan ilişkilerine yankıları Türkiye’ye de ulaşacak mı? Heraklides’in kitabı bir barış, uyum ve dolayısıyla mutluluk önerisidir. İyimser bir açısı vardır.

... bir diyalogla, anlaşmazlığı “ortak sorun” gibi ele alarak bir çözüm arama süreci başlatılabilir. Çatışma, her iki tarafın sorununu olarak ele alınabilir; her iki halkın toplumsal ihtiyaçlarını (yaşamını sürdürme, ekonomik gelişme, güvenlik, demokratikleşme vb. gibi hayati ihtiyaçlarını) yerine getirmesini engelleyen bir sorundur sözkonusu olan. (Bölüm E.3).

İyimserliği tarafların “rasyonel”, yani mantıklı ve milliyetçi dürtülerden arınmış olarak davranacaklarını varsaydığından kaynaklanıyor. (Belki yazarın bir eksiği bu alandadır.) İkinci varsayımı tarafların maksimum hesaplarından karşılıklı bazı ödümler verebilecekleridir. Yazar Simitis ve yakın arkadaşlarında sezindiği eğilimleri Türk tarafında da bekliyor. Ama bun-

lar sağlanamazsa ufukta hepimizi yeniden karşıtlık bekleyecektir.

Bu barış ve anlaşma önerisinin “alinyazısı” -bütün siyasal olaylarla olduğu gibi- sonunda bize bağlıdır: İnsanlar (ve milletler) seçtikleri “alinyazısının” kurbanıdırlar.